

Jarmil Krecar jako bibliotékař Národního muzea Petr Kubát

Byl známou osobností pražského intelektuálního světa první třetiny 20. století, strážcem dekadentního odkazu Moderní revue, ale i významným pracovníkem v dějinách Národního muzea. Jarmil Krecar (1884–1959), spisovatel, překladatel, kritik, esejista a sběratel, který v dějinách české literatury a umění zanechal významnou stopu především svými zdařilými překlady Paula Verlaina či Oscara Wilda, kulturně-historickými příběhy a rozsáhlou sbírkou obrazů, plastik a bibliofilii.¹ Jak vypadalo jeho působení v Knihovně Národního muzea v letech 1922 až 1939? Jak práce mezi starými knihami a tisky ovlivnila Krecarovu tvorbu? Na tuto otázku se pokusí odpovědět následující řádky.

Během první světové války Krecar získával renomé jako překladatel francouzské a anglické literatury, esejista a autor původní tvorby. Zároveň pokračovala jeho učitelská dráha na 2. reálce na Vinohradech. Ovšem roku 1919 došlo k radikálnímu zvratu v jeho stoupající profesorské kariéře. V září ho komise přeložila na reálku v Kutné Hoře, kam jako zapřísáhlý metropolita odmítl nastoupit. „*Chtěli mnou z ničeho nic smýknout z Prahy na venkov.*“² U ministerstva školství argumentoval zdravotními důvody, nevyhovujícím ubytováním v Kutné Hoře, finanční situací a ztrátou vedlejšího zaměstnání v nakladatelství Ludvíka Bradáče. Když nebylo jiného zbylí, žádal alespoň o bezplatnou zdravotní dovolenou. Nebylo vyhověno ani jedné žádosti. Během disciplinárního řízení byl uznán vinným

z porušení služebních povinností, a odsouzen k přeložení na odpočinek s výslužným zmenšeným na padesát procent.³ Na začátku dubna 1920 Krecar nastoupil jako smluvní úředník na ministerstvo zahraničí do zpravodajského oddělení. Tam ale zůstal přesně rok, neboť 30. dubna 1921 dostal výpověď. Po neplacené dovolené nakonec 1. září 1922 na reálku v Kutné Hoře nastoupil, ale vydržel tam jen tři a půl měsíce. Poté definitivně na profesorskou službu rezignoval.⁴

Při Krecarovi však stála štěstěna, díky které získal pracovní místo u milovaných knih. V červnu 1922 zemřel knihovník Method Lumír Sychra,⁵ a uvolnilo se tak místo v Knihovně Národního muzea v Praze. V listopadu téhož roku jmenoval Zemský správní výbor Krecara provizorním bibliotékařem⁶ v této instituci.⁷ O rok později bylo komisi jeho postavení v tamější knihovně uznáno za definitivní. Z uložených knih a pramenů Krecar později vytěžil řadu kulturně-historických statí, které shrnul do čtyř publikací ve třicátých letech. Jako správce oddělení drobných spisů, českých a cizojazyčných, vynesl na světlo světa i velké množství historických a literárních zajímavostí.

Na počátku dvacátých let mimo jiné aktivity ještě zpracovával literární hesla pro *Komenského slovník naučný*.⁸ Občas také vypomohl zajímavými podněty Čenku Zibrtovi,⁹ svému nadřízenému a řediteli Knihovny Národního muzea,¹⁰ za což mu uznávaný kulturní historik vyslovil své poděkování v předmluvách některých spisů.¹¹

Roku 1928 otřásla českým literárním světem aféra, která se z původní pře v časopise dostala až před soud a v níž hrál Jarmil Krecar hlavní roli. Skandál souvisel se zapečetěnými

¹ K životu a dílu Jarmila Krecara více Petr KUBÁT, *Mezi fatálními ženami, morózními smutky a krásnými knihami. Jarmil Krecar (z Růžokvětu) a svět české dekadence*, České Budějovice 2009 (rigorózní práce); P. KUBÁT, *Reflexe secesní erotiky v rané tvorbě a sebe prezentaci Jarmila Krecara z Růžokvětu*, in: Dagmar Blümllová – Zuzana Gilarová a kol., *Čas secese. Kapitoly z kulturních dějin přelomu 19. a 20. století*, České Budějovice 2007, s. 246–270; Gabriela DUPAČOVÁ, *Jarmil Krecar a česká knižní kultura*, Praha 1994 (diplomová práce); G. DUPAČOVÁ, *Jarmil Krecar literát*, Rmen 3, České Budějovice 1997, s. 15–23. Z lexikonů a příruček poskytuje o Jarmilu Krecarovi nejvíce informací *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla instituce 2*, II, K–L, Praha 1993, s. 960–962. Krecar je zařazen také v Jaroslav KUNC, *Slovník soudobých českých spisovatelů*, Praha 1945, s. 415–416. V ostatních slovnících je Krecarovi většinou věnováno jen stručné heslo. V *Českém biografickém slovníku* je dokonce uvedeno, že „pro své krajně pravicové až fašizující politické postoje v 30. letech a za německé okupace byl po 1945 eliminován z kulturního života.“ Srov. Josef TOMĚŠ, *Český biografický slovník XX. století*, K–P, Praha 1999, s. 173.

² Literární archiv Památníku národního písemnictví Praha (dále jen LA PNP), odloučené pracoviště Staré Hradky, fond Jarmil Krecar, rukopis životopisu J. Krecara.

³ LA PNP, fond J. Krecar, korespondence a dokumenty týkající se disciplinárního řízení z let 1919 až 1920.

⁴ *Lexikon české literatury 2*, s. 960.

⁵ Method Lumír Sychra (1884–1922), varhaník, hudební skladatel, publicista a knihovník. „Ve svém postavení bibliotékaře byl doktor Sychra pro svoji skromnost, svědomitost a pílí milován všemi, zvláště drem Zibrtem.“ Srov. + PH.DR. Method Lumír Sychra, Cyril. Časopis pro katolickou hudbu posvátnou XLVIII, 1922, č. 8–10, s. 1–2.

⁶ Používám důsledně slova „bibliotékař“ na místo „knihovník“. Sám Krecar během života nestrpěl, aby ho kdokoliv tituloval „knihovníkem“. „Tak prof. Krecar byl tváří v tvář svému životopisu. Podíval se na něj a hned tužkou opravil titulek, který si Četka vyrobila. Nelíbilo se mu v něm, že je pro Četku takovým hnusným ‚knihovníkem‘ a hned opravil: bibliotékař.“ Srov. Emanuel JANSKÝ, *Jak to bylo o padesátinách Jarmila Krecara*, in: Večer s panem Kr čili 50' 2 x 25, Praha 1934, nestr.

⁷ Na Krecarově přijetí do Knihovny Národního muzea měla patrně podíl i přimluva Růženy Jesenské u Čenka Zibrta, tehdejšího ředitele knihovny. „S radostí promluví se Zibrtem [...]“ Srov. LA PNP, fond J. Krecar, dopis R. Jesenské J. Krecarovi odeslaný 18. 6. 1922.

⁸ LA PNP, fond J. Krecar, rukopis životopisu J. Krecara.

⁹ Čeněk Zibrť (1864–1932), historik, folklorista, etnograf, zakladatel oboru kulturní historie v Čechách. Více k osobnosti Čenka Zibrta např. Dagmar BLÜMLOVÁ (ed.), *Čeněk Zibrť a kulturní historie. Studie a materiály*, České Budějovice 2003; Josef BLÜML – Dagmar BLÜMLOVÁ, *Čeněk Zibrť – zakladatel oboru kulturní historie*, in: Dagmar Blümllová – Josef Blüml – Bohumil Jiroušek, *Jihočeši v české historické vědě*, České Budějovice 1999, s. 43–57; Josef BLÜML, *Čeněk Zibrť jako profesor všeobecné kulturní historie na pražské univerzitě. (K 100. výročí zahájení přednášek o všeobecné kulturní historii na Filozofické fakultě v Praze)*, Jihočeský sborník historický 62, 1993, s. 142–167; TÝŽ, *Kulturní historie v pojetí Čenka Zibrta*, České Budějovice 1985 (kandidátská disertační práce).

¹⁰ O Čenku Zibrtovi jako řediteli Knihovny Národního muzea více Marie RYANTOVÁ, *Čeněk Zibrť jako ředitel knihovny Národního muzea*, in: D. BLÜMLOVÁ (ed.), *Čeněk Zibrť a kulturní historie*, s. 41–61.

¹¹ „[...] poděkování za výpomoc se najdou i v předmluvách k *Tomanovu Slovníku výtvarných umělců a některých spisech Čenka Zibrta*.“ Srov. LA PNP, fond J. Krecar, rukopis životopisu J. Krecara.

deníky básníka Otakara Theera¹² a monografií o něm, z pera A. M. Piši, vydané tohoto roku.¹³ Na knihu napsal Krecar zdrcující kritiku v časopisu Vitrinka. Mimo jiné v ní naznačil, že Theer v žádném případě nebyl tak velké monografie, jaké se mu dostalo, hoden. Uváděl, že předčasně zesnulý básník si uměl dělat hlavně dobré přátele mezi kritiky, ale byl jen průměrným literátem, který je nadceňován. Poté, co se v recenzi posmíval Theerovu utrpení, při skládání básní, zakončil ji větami: „*A uvážím-li posléze, jak maloduše zaznamenával ve svých denících každické své hnutí, pomíšené s trivialitou všedního života i se společenským klepařením, jak je škrabalsky přepisoval a uchovával budoucím lit. hist. rýpalům – neboť skutečné ceny Goncourtových dokumentů¹⁴ nemají – pochybuji o jeho básnickém charakteru. Měl jsem příležitost čísti něco z těchto záznamů a příznávám, že mi z nich bylo ošklivo. Co indiskrétnosti z privatissima styků, nad něž se pan básník nadnášel a v jejichž kaši trčel! K dávení hnus, říkával A. P.¹⁵ Dokud v nové české literatuře je celá řada větších a významnějších duchů, o nichž neexistuje ani pořádná studie (jako o Karáskovi) natož monografie, je kritické energie Pišovy na toto téma jaksí škoda!*“¹⁶ Na tento článek ihned zareagoval vykonavatel Theerovy poslední vůle a správce jeho literární pozůstalosti kritik Arne Novák, který se v Lidových novinách v článku *Na obranu Otakara Theera* básníka nejen zastal,¹⁷ ale ptal se Krecara, jak se dostal do Theerova deníku, který byl zapečetěn až do roku 1947, tedy třicet let po básnickové smrti. Z tohoto veřejného dotazu následně vznikla polemika, která skončila tiskovou žalobou. Mimoto ještě Novák zažádal ředitelství Národního muzea, v jehož úschově se Theerova pozůstalost nacházela, aby zavedlo s Krecarem disciplinární řízení. Podle Nováka bibliotékař zneužil svého postavení a rozpečetil deníky, čímž porušil ustanovení závěti. Krecar, milovník polemiky, si toto obvinění nenechal líbit a podal na Nováka žalobu pro urážku na cti. Následně začalo soudní řízení, v kterém byl ovšem uznán vinným Arne Novák a soudce mu uložil pokutu 200 Kč pro urážku na cti podmíněně. U soudu se Krecar hájil tím, „*že dopisem byl neoprávněně nařčen, protože do deníku vůbec nenahlížel, nýbrž svůj posudek opřel jednak o to, co sám zná z doslechu a čím se Otakar Theer ostatně nijak netajil, jednak o onu část pozůstalosti, sestávající z kalendářičků a drobných zápisníků, která zapečetěna není a je tedy veřejně přístupna. Okolnost tuto potvrdil včera žalobci i ředitel knihovny Národního muzea dr. Ant. Dolenský, jenž soudu ony zápisníčky předložil.*“¹⁸

Na konci dvacátých a během celých třicátých let kulminovaly Krecarovy bibliofilské a sběratelské aktivity. Po vzoru Jiřího Karáska ze Lvovic a Arnošta Procházky vyvíjel sběratelské snahy už od počátku 20. století. Spouštěcím impulsem byla zejména studentská stáž v Paříži. Tam navštěvoval místní bukinisty, od kterých poměrně levně nakoupil bibliofilská vydání knih francouzských prokletých básníků a další bibeloty. Zajímavé tituly získával Krecar do své knihovny během celého života. Vedle sbírek Charlese Baudelaira či Paula Verlaina se v policích objevilo například i vzácné první vydání Máchova *Máje* či *Babičky* Boženy Němcové.

V průběhu dvacátých let zaměřil Krecar pozornost také k výtvarnému umění. Podobně jako Karásek nacházel ve sběratelství zdroj radosti a rozkoše. Byt zaplněný uměleckými díly pro něj představoval království a „říši Krásy“.¹⁹ V polovině dvacátých let se Krecar seznámil se Zdeňkem Jeřábekem, majitelem vyhlášené aukční síně. V roce 1924 Jeřábek zavedl pravidelné měsíční dražby a podstatně tím inovoval pražský obchod s uměním. Jeho „*malý Hôtel Drouot českých sběratelů*“²⁰ nabízel zájemcům na rozdíl od velkých aukčních síní cenově dostupná výtvarná díla, uměleckoprůmyslové artefakty i starožitnosti. Při přípravě dražeb Jeřábek řadu let spolupracoval s experty, ale i básníky a soukromými sběrateli, jako byli právě Krecar a Karásek. Ti jeho aukční věstníky doprovázeli kratšími texty,²¹ v nichž se zamýšleli nad draženými soubory, srovnávali ceny, ale uvažovali i o kulturním dosahu aukcí.²² Po zániku nakladatelství Svatopluka Klíra se Jeřábek později stal i vydavatelem Krecarových kulturně-historických causerií. Ke konci dvacátých let se Krecar začal pravidelně angažovat i v pražských bibliofilských kruzích. V období 1929 až 1932 byl předsedou poroty soutěží o nejkrásnější knihu roku, které pořádal Spolek českých bibliofilů. Působil také jako poradce Svatopluka Klíra v edici Zodiak, která vydávala knihy rozměrných a netradičních formátů.

V době Krecarova koketování s výtvarným uměním a sběratelstvím začala nabírat jiný směr i jeho kariéra v Národním muzeu. Na konci dvacátých let se pokoušel přesvědčit vedení pražské instituce, aby přeměnilo oddělení korespondence na literární archiv. Co se nezdařilo Krecarovi, to se o pár let později povedlo doktoru Josefu Volfovi, který se stal správcem oddělení korespondence. Volf se svým pomocníkem Miloslavem Novotným toto oddělení překlátili na Literární archiv, o který se s velikou péčí starali

¹² Otakar Theer (1880–1917), básník, prozaik, dramatik a překladatel. Více k životu a dílu Otakara Theera např. Milan SUCHOMEL, *Básník epochy zlomu aneb několik theerovských protimluvů*, in: Otakar Theer, Hořká idyla, Praha 1980, s. 7–26; Václav KABÍČEK, *Život a dílo Otakara Theera*, České Budějovice 1995 (diplomová práce). Theer patřil také k pravidelným návštěvníkům literárního salonu Anny Lauermannové-Mikschové. K tomu více Robert SAK, *Salon dvou století*, zejména s. 144–147, 158–162, 164–172.

¹³ A. M. Piša, *Otakar Theer I*, Praha 1928.

¹⁴ Krecar měl na mysli deníky bratří Goncourtů. V letech 1887–1895 uveřejnil spisovatel Edmond de Goncourt (1822–1896) část ego-dokumentů pod názvem *Journal des Goncourt*.

¹⁵ Arnošt Procházka.

¹⁶ J. KRECAR, *A. M. Piša: Otakar Theer I., Praha Čin 1928*, 295 s., in: Vitrinka 5, 28. 6. 1928, č. 6, s. 223.

¹⁷ Arne NOVÁK, *Na obranu Otakara Theera*, Lidové noviny 36, 13. 7. 1928, s. 351.

¹⁸ Bohumil MÜHLSTEIN, *Zapečetěný deník básníka Otakara Theera*, Národní osvobození 6, 12. 3. 1928, s. 5. – Dr. A. Dolenský nebyl ředitelem KNM.

¹⁹ Lubomír SLAVÍČEK, „*Sobě, umění, přátelům*“. *Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650–1939*, Praha 2007, s. 235, 244–245.

²⁰ L. SLAVÍČEK, „*Sobě, umění, přátelům*“, s. 258.

²¹ Srov. např. aukční katalogy k 100. a 150. jubilejní dražbě v roce 1934 a 1939. Vedle Krecara a Karáska se na nich podíleli i Jan Opolský a Prokop Toman.

²² L. SLAVÍČEK, c. d., s. 258–259.

Jarmil Krecar v lednu 1926. (LA PNP)

a vždy radostně informovali čtenáře denního tiku o nových přírůstcích. To Krecar ovšem viděl jako útok na svou osobu a vyvolal další polemiku. „Protože to bylo nespravedlivé a protože nebylo možné jiné rozumné pořízení se správním výborem, usmyslil jsem si, že výbor při výročním valném shromáždění sesadím.“²³ V pravicovém Poledním listě, kam v té době přispíval, útočil svými články proti Volfovi, kterého označoval za zednáře, a navoňoval domněnku, že celé Národní muzeum je v rukou zednářů.²⁴

V polovině třicátých let byly v Národním muzeu zavedeny takzvané kvalifikační listiny, v nichž komise hodnotila způsobilost zaměstnanců týkající se například jejich svědomitosti, píle nebo upotřebením. Proti tomuto byrokratickému postupu se ohradila řada zaměstnanců, kteří se cítili bezdůvodně podceňováni. Mezi nimi byl i vznětlivý Krecar, kterého komise ohodnotila známkou dobře. V dopise kvalifikační komisi pro zemské úředníky a zřízence si stěžoval, že „docházelo do úřadu jako jeden z prvních, zhusta vůbec

první, i před nejmladším kolegou, jenž má klasifikaci velmi dobrou. [...] Pokud jde o pracovní úkol úřední, vykonal jej v míře mu uložené, řádně a včas, ačkoliv byl tento úkol větší a pracnější, přitom však podružnějšího významu, než jaký byl přidělen určitým mladším kolegům.“²⁵ Nejvíce Krecara ponížila dobrá známka z francouzského jazyka: „To jako literárně známý překladatel prosou i veršem, který propagoval český zájem i ve francouzských listech, pocítuji jako příkoří.“²⁶ Ovšem Zemský úřad v Praze Krecarovu stížnost kvalifikačního posudku za rok 1936 zamítl jako neodůvodněnou.

Od poloviny třicátých let se Krecar začal věnovat hledání zajímavostí z českých dějin. Ze ctitele umění a krásy se postupně stával urputný lovec kulturně-historických kuriozit, které sbíral, vydával časopisecky a posléze je shrnul do svých knih. Jako zaměstnanec Národního muzea a redaktor Poledního listu měl ideální prameny a motivaci k tvorbě těchto „causerií“. Náměty, které převáděl do čtivých příběhů, hledal zejména v devatenáctém století. První knihou složenou z těchto statí bylo *Hledání včerejšího dne*.²⁷ Krecarovi ji v roce 1936 vydal přítel Zdeněk Jeřábek. Kniha obsahuje kapitoly o Václavu Hankovi, zámku Liběchov, malířských modelech, o litografických pracích Josefa Navrátila, o lásce Josefa Mánesa nebo kratší texty uveřejněné v Poledním listu.²⁸ V podobném duchu se nesla Krecarova další kniha s názvem *Nejnovější zprávy z minulého století*, kterou vydal o rok později.²⁹ V ní se čtenáři například dozvěděli, že roku 1848 byly první pražskou módou národní kroje, poznali dceru Josefa Mánesa, kterou Krecar vypátral, a zjistili, že grafička Zdenka Braunerová se nenarodila, jak ona tvrdila, v roce 1862, ale už 1858.³⁰ V roce 1938 připravil Krecar knihu *Z křížovatky nad Vltavou*,³¹ v níž se zaměřil na své zemřelé generační druhy a přátele z *Moderní revue*.³² První dvě rozsáhlé kapitoly věnoval svému největšímu vzoru Arnoštu Procházce. Popsal do posledního detailu knihovnu „*Mořského starce*“ a do jejího členění promítl i Procházcevo duševní rozpoložení. Ve statí *Interview v podsvětí* svedl s „*panem redaktorem*“ rozhovor o osudu jeho bibliotéky po roce 1925. Jako básníka, rýmaře a šprýmaře představil Viktora Dyka Karel Hugo Hilar, blízký přítel z mládí mu zase byl „*osamělcem na Jilovišti*“. V druhé polovině knihy se věnoval pražskému figurálnímu „*porculánu*“ a uvedl V. H. Brunnera jako typografa a knihaře. Delší stat' zaměřil i na osobnost „*alchymisty linie*“, přítele a malíře Václava Maška. Posledním Krecarovým kulturně-historickým počinem byl soubor statí

²³ LA PNP, fond J. Krecar, rukopis *Zednář v literárním archivu*.

²⁴ G. DUPAČOVÁ, *Jarmil Krecar a česká knižní kultura*, s. 40.

²⁵ LA PNP, fond J. Krecar, koncept dopisu Kvalifikační komisi pro zemské úředníky a zřízence.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ J. KRECAR, *Hledání včerejšího dne*, Praha 1936.

²⁸ Kniha *Hledání včerejšího dne* obsahuje tyto kapitoly: *Hanka jinak zahlédnutý, Hnízdo z romantické doby, Navrátilovy litografie, Manesova láska, Zajímavé modely, Spolupráce typografa s grafikem a Věci znovu nalezené*.

²⁹ TÝŽ, *Nejnovější zprávy z minulého století*, Praha 1937.

³⁰ Kniha *Nejnovější zprávy z minulého století* obsahuje tyto kapitoly: *Ideál české krásy, Magdalena osudná, Dcera Josefa Manesa, Dvě módní kapitoly, Zrození slečny, Překrásný kukuňaj, Z kroniky rodu Waldhauserova, Neruda jak byl, Černá Káča a Věci zapomenuté*

³¹ TÝŽ, *Z křížovatky nad Vltavou*, Praha 1938.

³² Kniha *Z křížovatky nad Vltavou* obsahuje statí *Redakce Moderní revue, Interview v podsvětí, Rukopis tvář myšlenky, Básník, rýmař a šprýmař v jedné osobě, Osamělec na Jilovišti, Život v staropražském porculánu, Podíl V. H. Brunnera v české typografii, V. H. Brunner a české knihařství, Dřevoryt v moderní typografii, V. Mašek, Typ jiné krásy, Modely v díle Maxe Švabinského*.

Quodlibet z let letoucích, který vyšel jako soukromý tisk v roce 1939.³³ V publikaci Krecar zabrousil i do raného novověku, neboť z černých a smolných knih zrekonstruoval strašlivý příběh „kurvy Důry“ a napsal pojednání o svém předku svatovítském sakristiánu Zachariáši Klecarovi z Růžokvětu.³⁴ Zbylé stati byly opět z devatenáctého století a týkaly se například Napoleona, Boženy Němcové či Goetha.³⁵ Svým pojetím textů na pomezí esejů, reportáží a kulturně-historických studií se Krecar stal předchůdcem pozdějších autorů kolportážní literatury, jako byl například Miroslav Ivanov. Ke čtení pramenů, které často vytěžil z archivu Knihovny Národního muzea, Krecar využíval i přístupy rané investigativní žurnalistiky. Na rozdíl od pozdějších autorů literatury faktu si však udržel svůj vytříbený a tradiční styl vycházející z formální dokonalosti jeho esejistických neoklasicistních textů.

V té době se však uzavírala i etapa Krecarova působení v Národním muzeu. V listopadu 1939 v Praze vypukly nepokoje proti německé okupaci. Ve středu 15. listopadu vtrhli do Národního muzea příslušníci gestapa a zatklí několik pracovníků. Mezi nimi byl i Jarmil Krecar. Po propuštění z věznice na Pankráci sepsal krátký vzpomínkový text týkající se jeho zatčení a pobytu ve vězení na Pankráci. Vzhledem k velké výpovědní hodnotě pramenu cituji podstatnou část této vzpomínky:

„Dne 15. listopadu vypukly v Praze studentské nepokoje proti německé okupaci! Před polednem přinesl Dr. František Páta do naší společné úřední místnosti v Národním muzeu zprávu, že gestapo zatkl v jeho kanceláři Dr. Antonína Dolenského. Právě ho odvedlo. Šlehla mi hlavou myšlenka, že je záhodno prohlédnout jeho psací stůl, není-li tam něco, co by ho usvědčovalo. Měl styky s Poláky a mohlo se najít i leccos jiného. Dříve než do jeho kanceláře vyběhl jsem do vestibulu a na rampu, je-li vzduch čistý. Sotva však jsem se vrátil do místnosti, abych požádal Pátu o spoluúčast při prohlídce Dolenského stolu, přišli dva gestapáci v civilu a ptali se po mně. Přijal jsem je s trpkým úsměvem. Za hlubokého mlčení mých kolegů a kolegyň, prošlehaného kradnými pohledy, prohledali můj psací stůl zevně i zevnitř. Zvláště je zajímaly papíry s telefonními čísly a adresami. Pohoršovalo je, že jsem měl právě na stole několik knih Kischových. Rukopis Tauchmanova letního fejetonu s kresbami se jim zdál podezřelý a zabavili jej. A k tomu několik brožur a reprodukcí, z nichž tušili zednářství a židovství. Dokonce i defektní arch z Obrátilovy sbírky kryptadických písniček. V mapě našli založenou mou kresbu lysé hlavy Háchovy, prohlédli si ji, ale nechali ji tam. Vzali mi však náčrt svasťky sestavené do dívčích nohou při kankánu. Potom mě vyzvali, abych s nimi šel do redakce Poledního listu a do mého bytu.

Přes Václavské náměstí jsme šli pěšky, nestálo to do Jungmannovy ulice za jízdu. Já uprostřed, oni každý z jedné strany, nenápadně jako přátelé. Ale ten, jehož úkolem bylo pátrati, měl stále pevnou ruku v kapse. Přišli jsme do redakce jako bych si vedl nevinné návštěvníky. Když jsem v telefonní centrále žádal slečnu Jůlinku o klíč od místnosti kulturní rubriky, zašeptal jsem jí výstrahu pro redakci: „To je gestapo.“

Páni mi prohledali ve stole kdejaké lejtstro velmi horlivě. Zabavili několik redakčních rukopisů a dopisů. Když otevřeli první postranní zásuvku, našli tam cedulku s tiskem: GESTAPO. Vystříhl jsem ji nedávno, abych jí žertem přilepil redakčnímu kolegovi na poděs, jak se to hodí! Osud se mi posmíval. Horší bylo, že našli též kopii karikatury německého vojáka, kterou kdosi přinesl do redakce. Profil vojáka z jedné strany hubeného, než přišel do Čech a z druhé strany vypaseného, když přišel do Čech. Was ist das? Ptal se mne gestapák, jenž se probíral obsahem zásuvky. Než jsem odpověděl, dodal sám: Das ist der deutsche Soldat. Vielleicht, odpověděl jsem skromně. Zabavil kresbu, aniž se však rozčilloval. Našel snímek Olgy Scheinpflugové v nějaké z posledních jejích rolí. Ptal se, kdo to je. Řekl jsem. Hm! zabručel. V jiné zásuvce našel fotografii Jarmily Kšírové z filmu Veselá bída. Das ist der schönste Kitsch der Mitteleuropa, řekl znalecky. Chlapík byl dost sympatický! Povážlivější bylo, když mu padl do ruky na stroji rozmnožený leták protiněmecké výzvy, který mi dal redakční kolega. Z doličných předmětů byl tento nejhorší! Vymýšlel jsem, co řeknu. Že to přišlo v redakční poště a že jsem to ještě ani nečetl.

Z redakce jeli se mnou gestapáci do bytu na Vinohrady. Průvodčí se na mne jen zasmušile podíval, když jen já jsem si kupoval jízdenku, kdežto oni jen ukázali úřední legitimaci. Dával jsem přednost při nástupu i při výstupu z tramvaje, ale nepřijali ji. Nepřijali ji, ani když jsem jim otvíral dvěře bytu. Uvedl jsem je do pracovny. „Tady je můj psací stůl“, ukázal jsem jim hlavní předmět jejich zájmu. Zatím co jeden prohlížel zásuvky, druhý pracovnu. Upoutala ho busta Napoleonova, dráty od antény a na stole jihoslovanský nůž, jež vzal nápadně do ruky. Naznačoval druhému otázku, kterou mi tento také řekl: „Haben sie Waffen?“ Řekl jsem, že ne a jeho to uspokojilo. Prohlížel dále moje papíry a našel rodopisné záznamy a doklady. Zajímal ho dopis s razítkem Bělohrad, ale když seznal, že to jsou lázně Bělohrad, odložil jej. Poptával se, mám-li nějaký zápisník a dělám-li si záznamy. Nechtělo se mu věřit, když jsem řekl, že ne. Posléze vstal od stolu a chtěl si umýti ruce. Dovedl jsem ho do předsíně k umyvadlu. „Ich wasche mir die Hände wie in der Bibel...“ Byli jsme k sobě zdvořilí. Doufal jsem, že ujdu zatčení. Ale bylo mi řečeno, že musím s nimi do Petschova paláce. Odešli jsme z bytu, aniž kdo u mne doma viděl, že to bylo něco jiného než prostá návštěva.

³³ Týž, *Quodlibet z let letoucích*, Praha 1939.

³⁴ „Zachariáš Bernard Klecar z Růžokvětu narodil se roku 1646 v Počátkách. [...] Roku 1675 se stal děkanem v Českém Brodě a roku 1675 sakristianem (farářem) u sv. Víta v Praze [...] Roku 1682 stal se děkanem a pak arciděkanem v Kutné Hoře, kdež zemřel 30. prosince 1693. [...] Psal – po persekuci době české knihy a českého jazyka – výhradně česky, následuje v tom směru svého strýce Tomáše Pešinu z Čechorodu.“ Tak popsal Krecar svého údajného předka ve studii Svatovítský sakristián. Srov. J. KRECAR, *Svatovítský sakristián*, in: Týž, *Quodlibet z let letoucích*, Praha 1939, s. 14–15. Od strýce Tomáše Pešiny z Čechorodu obdržel Klecar v roce 1668 svůj přídomek a erb. Srov. Bohumír LIFKA, *Znaky českých spisovatelů*, in: Erbovní knížka na rok 1939, Praha 1939, s. 55–56.

³⁵ Kniha *Quodlibet z let letoucích*, obsahuje stati *Lotryně Důra*, *Svatovítský sakristián*, *Obraz podivného osudu*, *Past v růžích*, *Osud Napoleonova syna*, *Tajemství vévodkyně Zaháňské*, *Elegie z Mariánských Lázní* a *Bohém Latinské čtvrti*.

Na cestě opět přijímal nucenou přednost, až jsem pány stanul na chodbě druhého patra (nečitelné slovo, pozn. P. K.) banky. Pustili mě do kanceláře, nechali posadit a sepisovali protokol. Psal jej ten, jenž dělal pochopa, druhý odešel na chvíli do jiné kanceláře. Gestapák si seděl, vyjmul z kapsy revolver a ukládal jej do zásuvky stolu. Právě v této chvíli přišel do místnosti nějaký jiný jeho kolega. Pohlédl se zájmem na mne a ptal se gestapáka: Braucht Kolt? Nein, odpověděl gestapák a psal dále. Potom se vrátil jeho soudruh, podepsal též protokol a oznámil mi: Sie müssen hier bleiben. Nic jiného jsem ovšem nemohl dělat. Odvedl mě ještě dolů do suterenu, odevzdal mě do moci vězeňské a odešel. Po jeho odchodu naráz přestala zdvořilost, německá spravedlnost odkryla svou tvář.

Tam se jen řvalo a ani nedutalo. Než ubohý nováček v kriminální proceduře se dovtipil co, a jak má dělat, již byl zasypan řevem a šouchanci. Sind Sie Jude? Znělo první zařvání. A potom další. Klobouk dolů, límec, kravatu, věci z kapes do klobouku... Několik studentů stálo čelem ke zdi a za mnou přicházeli jiní, muži i ženy. U přijímacího pultu před Hitlerovým obrazem zapisoval řvavý chlap zatčené do přijímací knihy s daty narození a údaji o rodičích. Když byla v suterénu skupina zapsaných, odvedl je do prvního patra. Tam se stálo kol dokola čelem ke sloupu či ke zdi. Sotva jsem tam vkročil, viděl jsem Dr. Dolenského. Dostal jsem se nedaleko všeho. „Proč tu jste?“ zašeptal jsem k němu. Báł se odpovědět, jen nenápadně pokrčil rameny. Esesák uprostřed ze sálu hlídal bedlivě kruh zatčených, aby se nedorozumívali. Stáli jsme tam dlouho, než nás začali po skupinách odvážet na Pankrác.

Na Pankráci při převzetí se musily odevzdati peníze, a co kdo ještě měl cenného, a bylo to zapsáno. Jen drobné do sta korun si zatčený ponechal. Než k zápisu došlo, stálo se opět čelem ke zdi na chodbě. Stál jsem opět nedaleko Dr. Dolenského. Nějací dva Němci v civilu šli z úřadu. Upoutal jsem jejich pozornost, patrně dlouhými vlasy. Zastavili se u mne. Was sind sie im Zivil? ptal se jeden. Professor, řekl jsem. Es ist ein Intellektual..., řekl Němec opovržlivě a odcházeli. Za chvíli poslali z chodby Dr. Dolenského a po něm i mě do vnitřku věznice. Dali mi lístek, jež jsem uvnitř odevzdal strážci. Einzelhatte, bylo na lístku napsáno. Strážce mě zavedl po schodech do patra do cely. Když za mnou přibouchl železné pobité dveře a zaklaply závory, pocítil jsem samotu jako oddych a ulehčení! Po chvíli se ještě vrátil. Přinesl mi bochníček chleba jako pěst a misku hrachu. Potom se dveře zavřely. Měl jsem trochu hlad, bylo na pět hodin a nejedl jsem, než jak jsem ráno snídal, ale všechna chuť mě přešla.

Obhlížel jsem situaci: Cela byla od dveří k zamřížovanému oknu dlouhá pět kroků, při pátém obrátit. Byla zařízena pro dva. Na levé zdi byla zavěšena sklápěcí železná prýčna, při pravé zdi na zemi ležel slamník se starou houní! U dveří v jednom rohu stály dva paprsky radiatoru, v druhém rohu klozet. Na zdi visela policička s dvěma hrnci a dře-

věnou slánkou s kamennou solí! Pod oknem stál stolec, na něm plechové umývadlo a vedle něho židle. Na slamníku nástěnné prýčny zanechal některý předchůdce zbytek sprostého mýdla. To byla má vybava do nového způsobu života.

Od všeho zlého musím dostat svůj díl, říkal jsem si v duchu, Krecar v tom musí být. Nejistota, co vlastně závadného Němci u mě hledali a co našli, zda se ještě do mého bytu vrátili a co se děje, byla mučivá! Uvažoval jsem, co asi se mnou zamýšlejí, a utěšoval jsem se, že Dr. Stloukala také zatkli a po třech týdnech propustili.

Šeřilo se, venku byla listopadová plískanice a lomcovala okenicí. Okenice se zavírala a otvírala zavěšenou na ní tyčí, ale byla v závěsu porouchána. Naslouchal jsem zvukům za zavřenými dveřmi, abych se dohádl, co se za nimi děje. Byl tam hluk, křik, rány, nadávky. Snad zítra, utěšoval jsem se.

Na noc jsem se rozhodl pro slamník na zemi. Bylo to jednodušší než spouštět a rozestavovat kavalec ve zdi. Leh jsem si oblečen pod houni, ale nespál jsem. Vichřice lomcovala okenicí, ve vězeňské hale místo aby utichal, hluk vzrůstal, bylo slyšet nové příchodí, nový křik, nadávky, rány. Když přece již jsem dřímál, noční hlídač otevřel špehýrku ve dveřích a rozsvítil v cele u stropu žárovku, jejíž prudké světlo mě bilo do tváře. Díval se, je-li v cele vše v pořádku a co dělám. Nakonec jsem se již neovládl a řekl cosi sprostého. Bud', že již byla pokročilá noc, nebo že měli jinou práci, posleze mě nechali. Časné ráno mě zburcovalo zvonění. Po něm nastal ve věznici ruch. To se vstávalo. Vězeňský pořádek a způsoby byly mi úplně neznámé. Obeznamování se s nimi znamenalo všelijaká nemilá překvapení. Tvrdá vojenská kázeň byla mně nevojáku cizí a pruský pořádek byl obzvláště taky!

Brzy potom zaharašily u dveří závory a dveře se postupně otvíraly a zavíraly. Procházka, ranní prohlídka a snídaně. To již měl být vězeň vzhůru, oblečen a umyt, hlásit: Zelle Numero... Alles in Ordnung. Mě se to prozatím netýkalo. Stál jsem a mlčel, když divous přišel. Podíval se na mne, do cely a šel. Po něm přišla vězeňská parta roznášející jakýsi černý lektvar, jež nalila sběračkou do hrnečku, otrásl jsem se, když jsem se toho napil, bylo to hořkotrpké odporné chuti, bůhví z čeho uvařeno. Snad z praženého chleba nejhorší jakosti.³⁶

Na Pankráci strávil Krecar jeden měsíc a čtyři dny. Domů se vrátil těsně před Vánoci, 20. prosince 1939. Celou záležitost dával za vinu svému osudu, který mu v životě prý určil, že „musím dostat ode všeho zlého.“³⁷ Nejvíce ho na celé záležitosti zamrzelo, že vězení opustil ostříhaný nakrátko. Po propuštění z Pankráce se už na své pracovní místo v Národním muzeu nevrátil, neboť to bylo uvolněno německé pracovníci Dr. Schröpferové. „Uvolnili mé místo v Národním muzeu pro svou krajanu. Působil snad i zednářský soucit s mladším, abych mu nevadil v postupu? Nežjišťoval jsem pravý důvod, tou měrou mě nezajímá.“³⁸ O dva roky později byl Krecar v září 1942 předčasně penzionován. Po válce se sice přihlásil o odškodnění, ale jeho žádost byla zamítnuta.

³⁶ LA PNP, fond J. Krecar, rukopis vzpomínky na zatčení gestapem.

³⁷ Tamtéž

³⁸ LA PNP, fond J. Krecar, rukopis životopisu J. Krecara.